

Etelä-Suomi
Peruspalvelut, oikeusturva ja luvat
-vastuualue

23.1.2020

ESAVI/4307/2018
ESAVI/32093/2019

Vantaan sosiaali- ja terveyslautakunta
Asematie 7
01300 Vantaa

VANTAAN KAUPUNKI
Kirjaamo

29.01.2020
v0/2986/03.02.01/2018
v0/8822/03.02.01/2018
v0/7730/00.04.03/2019

VALVONTA-ASIA

ASIAN VIREILLETULO

Etelä-Suomen aluehallintovirastoon on saapunut 14.3.2018 kantelu koskien Vantaan kaupungin lastensuojelun Uusien asiakkaiden palvelujen lapsiperheisiin. Lisäksi Sosiaali- ja terveydenhuoltoalan lupa- ja valvontavirastoon Valviraan on saapunut 26.9.2018 Vantaan lastensuojelua koskeva kantelu, jonka Valvira on siirtänyt aluehallintovirastoon 22.10.2018. Tässä yhteydessä käsitellään myös aluehallintoviraston oma-aloitteisesti 24.9.2019 vireille ottama valvonta liittyen Vantaan sijaishuollon henkilöstötilanteeseen.

Kantelu 14.3.2018

Kantelussa viitataan aluehallintoviraston aiempiin Vantaan lastensuojelua koskeviin päätöksiin Esavi/11367/2017, Esavi/2719/2016 ja Esavi/9989/2014. Edellä mainituista valvontapäätöksistä huolimatta kirjoittajat ovat huolissaan Vantaan kaupungin uusien asiakkaiden palvelujen lapsiperheisiin pitkään jatkuneista puutteista henkilöstö- ja palveluresursseissa. Asiakasjonot kasvavat, työntekijät vaihtuvat ja lapsilähtöisyys toteutuu heikosti. Työntekijöiden jaksaminen sekä työntekijöiden että lasten oikeusturvan toteutuminen huolestuttaa.

Vantaan kaupungin siirrettyä lastensuojelun arviointitiimit aikuissosiaalityön yksikön alaisuuteen elokuussa 2017 kaikki uusien asiakkaiden lastensuojeluilmoitukset ja sosiaalihuoltolain mukaiset palvelutarpeen arviointipyyntöjä käsitellään lapsiperheissä. Yksikön työntekijämäärä on 12 sosiaalityöntekijää ja 10 sosiaaliohjaajaa. Sosiaalityöntekijän virat eivät kantelun hetkellä ole vielä koskaan olleet kaikki täytettyinä. Pahimmillaan tiimissä on ollut vain kaksi sosiaalityöntekijää. Kantelun laatimisen aikaan sosiaalityöntekijöitä oli kuusi, joista 3 pätevää. Irtisanoutumisia oli lisäksi jo kaksi ja lisäksi tiimin kaksi johtavaa sosiaalityöntekijää on irtisanoutunut ja tiimin esimiehen hakuprosessi on vasta meneillään edellisen lopetettua.

Kantelun laatineet sosiaalityöntekijät toteavat, että Vantaalla on ollut vaikeuksia pysyä lastensuojeluilmoitusten käsittelyn määräaajoissa. Vaikka tilannetta on yritetty korjata erilaisin toimenpitein, on tilanne vain pahentunut. Käsittelemättömiä ilmoituksia oli kirjoituksen mukaan noin

300. Selvitys saattaa alkaa vasta noin 2-4 kuukauden kuluttua siitä, kun ilmoitus on saapunut. Kiireellisiä toimenpiteitä vaativiaakaan ei pystytäkään jakamaan työksi välittömästi. Sosiaaliohjaajat paikkaavat sosiaalityöntekijäpulaa.

Perhepalvelujen johtaja Anna Cantell-Forsbom on raportoinut aluehallintovirastolle oma-aloitteisesti 9.3.2018 Vantaan kaupungin lastensuojelun uusien asiakkaiden tiimien kriisitilanteesta. Sosiaalityöntekijöiden 12 vakanssista 5 oli täytettynä, johtavien sosiaalityöntekijöiden vakansseista toinen oli avoinna ja uusi esimies oli aloittamassa viikon sisällä. Puuttuvaa sosiaalityöntekijäresurssia on kompensoitu jatkamalla ostopalvelusopimuksia ja palkkaamalla tilapäiseen tai lyhyeen virkasuhteeseen osa-aikaisia sosiaalityöntekijöitä. Rekrytointi vakinaisten sosiaalityöntekijöiden saamiseksi on koko ajan meneillään. Kriisitoimenpiteinä on lisäksi asiakkaiden mahdollisimman nopea siirto suunnitelmalliseen sosiaalityöhön, virka-aikainen sosiaalipäivystys tekee tiivistä yhteistyötä palvelutarpeen arvioinneissa ja uuden toimistosihteerin palkkaamisella on haettu helpotusta työn sujuvuuteen. Myös palvelupäällikkö ja sosiaalityön esimies jalkautuvat yksikköön yhdessä tilapäisen työvoiman kanssa käsittelemään jonossa olevia 240 palvelutarpeen arviointia.

Aluehallintovirasto otti asian käsiteltäväksi valvonta-asiana ja pyysi Vantaan kaupungin sosiaali- ja terveyslautakunnalta selvitystä siitä, mihin toimenpiteisiin se ryhtyy kantelukirjoituksessa ilmenevien epäkohtien suhteen ja miten ennen kantelua raportoidut toimet ovat vaikuttaneet. Lisäksi on pyydetty kuvaus siitä, miltä osin palvelutarpeen arviointeja on laadittu ostopalveluilla. Aluehallintovirasto pyysi myös lastensuojelun määräaikojen toteutuman ajanjaksolta 1.1.-30.3.2018 sekä lastensuojelun henkilöstötilanteen sisältäen virkanimikkeet ja koulutukset ja omavalvontasuunnitelman.

Kantelu 26.9.2018

Valvira on siirtänyt Aluehallintovirastoon 22.10.2018 sosiaalityöntekijän tekemän kantelun, joka on saapunut Valviraan 26.9.2018. Kantelun mukaan Vantaalla käytetään epäpäteviä työntekijöitä lastensuojeluasioista vastaavina sosiaalityöntekijöinä, epäpäteviä työntekijöitä palkataan ketjutettuihin palvelusuhteisiin ja virantäytön menettely on laiton. Kantelun kohteena on Vantaan sosiaalipalveluiden uusien asiakkaiden yksikkö. Kantelijan mukaan työnantajan laiminlyödessä lain noudattamisen palveluja järjestäessään, epäpätevät työntekijät ovat keino estää sosiaalityön ammattieettisten periaatteiden toteutumista.

Kantelija toteaa päättäneensä itse 1.8.2018 alkaen palvelussuhteensa 1.10.2018, koska lastensuojelulakia ja lakia sosiaalihuollon ammattihenkilöistä ei noudateta. Lisäksi työsuojelu laiminlyötiin (tältä osin asia on kantelijan mukaan käsittelyssä Uudenmaan työsuojelussa).

Kantelijan mukaan uusien asiakkaiden yksikössä on runsaasti sosiaaliohjaajia, joille on annettu sosiaalityöntekijöitä suurempi vastuu lastensuojeluilmoitusten hoidossa. Hänen mukaansa Vantaalla sosiaaliohjaajat tekevät käytännössä päätökset lastensuojelutarpeesta,

koska Vantaalla on kiire siivota lastensuojelun ja palvelutarpeen arviointia odottavat asiakkaat pois jonosta. Kantelijan mukaan metodina on, että sosiaaliohjaaja päättää, ettei arvioinnin tarvetta ole. Iso osa asiakkaista jää vaille arviointia.

Kantelijan mukaan uusien asiakkaiden yksikössä on useita epäpäteviä sosiaalityöntekijöitä, joiden palvelussuhteita on ketjutettu. Hän nimeää esimerkiksi työntekijän, joka on ollut useita vuosia töissä Vantaalla ja toisen, joka opiskelee oikeustieteellisessä. Epäpätevydestä huolimatta edellä mainittu työskentelee työnjohdollisessa tehtävässä. Kantelija kritisoi uusien asiakkaiden yksikön esimiestä Teemu Liimattaa epäpätevien suosimisesta palvelussuhteiden täytössä. Muun muassa pätevä määräaikainen oli irtisanottu ennenaikaisesti eikä kyseinen työntekijä ymmärtänyt miksi. Kantelija vetoaa Valviraan sen valvoessa sosiaalialan ammattilaisten ammattieettisiä periaatteita. Kantelijan mukaan päteville työntekijöille ei Vantaalla anneta vaikutusvaltaa epäpätevien määrittellessä mahdollisimman nopea keino lastensuojeluasian siivoamiseen pois käsittelystä.

Kantelija ihmettelee miksi lastensuojelulain 27 § sivuutetaan yksikön käytännöissä. Hän pitää lain kohtaa tärkeänä, koska lastensuojelun asiakkuus käynnistää viranomaisessa velvollisuuksia ja tuo asiakkaalle oikeuksia. Vantaan käytäntö ei kantelijan mukaan mahdollista sitä, että lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä voisi tukea perhettä myöntämällä palveluita ja etuuksia arvioinnin ollessa kesken. Vaikka muodollinen kirjaus asiakkuuden alkamisesta tehdään, käytännössä asiakkuus alkaa vasta, kun byrokraattinen siirto lastensuojeluun tehdään. Pyrkimään keskustelemaan asiasta työpaikalla, hän kertoo saaneensa hyvin aggressiivisia purkauksia vastaukseksi. Sosiaaliohjaaja on todennut hänelle, että lainkohta on poistettu ja että arvioinnin aikana ei ole lastensuojelun asiakkuutta tai että kyse on vain sosiaalihuoltolain mukaisista palveluista. Tapa on kantelijan mukaan harkittu ja tietoinen yksikön toiminnassa.

Työpaikalla noudatetaan esimies Teemu Liimatan ohjetta, jonka mukaan ensin tehdään palvelutarpeen arviointi. Tänä aikana ei ole kyse lastensuojelusta. Tämä siitä huolimatta, että työntekijällä on arvioinnin aikana lastensuojelullinen vastuu. Työntekijöitä painostetaan nopeaan arviointiin. Kun kantelija ihmetteli Liimatan puhtaasti määrällisiä kriteerejä työsuoritusten arvioinnissa, Liimatta totesi, ettei laadullisia ole.

Aluehallintovirasto pyysi 26.10.2018 Vantaan sosiaali- ja terveystalokunnan lausuntoa ja selvitystä uusien asiakkaiden yksikön tilanteesta ja sosiaalityöntekijöiden sijaisten koulutus- ja kokemustaustasta ja tehtävänkuvista. Lisäksi pyydettiin selvitystä sosiaaliohjaajien tehtävistä uusien asiakkaiden yksikössä. Selvitystä pyydettiin myös lastensuojelulain 27 §:n soveltamisesta ja taloudellisen tuen myöntämisen ohjeistuksesta.

Lausuntoa pyydettiin myös siitä, miten Vantaan kaupunki työnantajana turvaa sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 4 §:n mukaisten ammattivelvollisuuksien noudattamisen.

Oma-aloitteinen valvonta 24.9.2019

Aluehallintovirasto pyysi 24.9.2019 Vantaan kaupungin sosiaali- ja terveystalokunnalta selvitystä julkisuudessa olleista tiedoista Vantaan sijaishuollon henkilöstön irtisanoutumisista ja sen vaikutuksista sijaishuollossa olevien lasten oikeusturvaan ja huoltoon. Aluehallintovirasto pyysi selvitystä myös Apottijärjestelmän toimivuudesta ja puutteiden mahdollisista vaikutuksista lastensuojelupalvelujen saatavuuden viiveisiin sekä sijaishuollon yksikön lisäksi tiedon uusien asiakkaiden yksikön nykyisestä henkilöstötilanteesta.

SELVITYKSET JA LAUSUNNOT

Aluehallintoviraston ohjaus- ja arviointikäynti 6.4.2018

Etelä-Suomen aluehallintovirasto teki Vantaan kaupungin lastensuojelun ja erityisesti uusien asiakkaiden yksikön kriisiytyneen tilanteen vuoksi ohjaus- ja arviointikäynnin 6.4.2018.

Käynnin yhteydessä saadun tilannekatsauksen mukaan lastensuojelun uusien asiakkaiden tiimin 12 sosiaalityöntekijän vakanssista oli auki kahdeksan ja seitsemästä sosiaaliohjaajan vakanssista yksi avoin. Virka-aikaisen päivityksen vakanssit oli kaikki täytetty ja sosiaali- ja kriisipäivityksen yhdeksästä vakanssista yksi oli avoinna.

Suunnitelmallisen lastensuojelun palveluissa oli 37 vakanssia, joista avoimena 2,6. Erytissosiaaliohjaajien kahdeksan vakanssia olivat täytettyinä. Sijaishuollon laitoshoidon viisi vakanssia olivat myös täytettyinä, kuten myös perhehoidon yhdeksän vakanssia sekä jälkihuollon kaksi vakanssia.

Uusien asiakkaiden yksikössä asiakkaiden määrä sosiaalityöntekijää kohden oli 19-42 asiakasta, keskimäärin 31. Vakanssien ollessa täynnä työntekijäkohtainen asiakasmäärä olisi 35.

Sijaishuollon perhehoidossa keskimääräinen asiakasmäärä per vastuusosiaalityöntekijä on 36,6 ja laitoshoidossa 44,6. Jälkihuollon lukema on 75 asiakasta sosiaalityöntekijää kohden.

Lastensuojelun uusien asiakkaiden yksikön organisoituminen

Uusien asiakkaiden palvelut- yksikkö on 1.8.2017 alkaen sijoitettu perhepalvelujen organisaatiossa Aikuisten ja perheiden sosiaalipalveluihin, johon kuuluvat myös aikuisten ja perheiden suunnitelmallinen sosiaalityö, täydentävä toimeentulotuki, sovittelutoiminta ja asumisen palvelut. Lastensuojelun avohuollon sosiaalityö, sijaishuollon sosiaalityö, vastaanottokodit ja perhekuntoutus kuuluvat lastensuojelun yksikköön.

Aiemmat lastensuojelun avopalvelujen kolme vastaanottotiimiä yhdistettiin keskitetyksi toiminnaksi arvioinnin yhdenmukaistamiseksi ja resurssien tasaamiseksi. Lasten- ja perheiden tiimejä on kaksi, aikuisten asiakkaiden parissa yksi ja lisäksi on perustettu Seiskari-tiimi, joka käy läpi viikon sisällä saapuneet ilmoitukset.

Tilanne kriisiytyi osan sosiaalityöntekijöistä irtisanoutuessa, lisäksi puuttui lastensuojelun kokemusta omaavia johtavia sosiaalityöntekijöitä ja oli rekrytoitava myös uusi esimies. Sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus oli osittain tästä tilanteesta johtuvaa ja osalla vaikutti myös työmatkan piteneminen palveluja keskitettäessä alueilta yhteen paikkaan.

Uusien asiakkaiden yksikössä tehdään sosiaalihuoltolain 36 §:n mukaiset palvelutarpeen arvioinnit ja sen yhteydessä selvitetään lastensuojelun tarve. Kiireelliset lastensuojeluilmoitukset käsitellään virka-aikaisessa lastensuojelun päivystyksessä tai sosiaali- ja kriisipäivystyksessä. Käynnin yhteydessä tuotiin esille, että lastensuojelun asiakkuuteen ohjautuu paljon sellaisia, joiden palvelut voitaisiin järjestää sosiaalihuoltolain mukaisina. Perhepalvelut oli esittämässä vuoden 2019 talousarvioon 10 sosiaalityöntekijän palkkaamista sosiaalihuoltolain mukaisten palvelujen turvaamiseen. Varhaisen tuen palveluja varten on perustettu oma yksikkö.

Omavalvonnan arviointi

Lastensuojelun omavalvontasuunnitelmia pyydettiin etukäteen tarkasteltavaksi. Niissä havaittiin sekä vahvuuksia että puutteita. Käynnin yhteydessä ohjattiin laatiman suunnitelmat Valviran laatimalle lomakepohjalle ja pohtimaan erityisesti riskejä palvelujen saannin ja asiakasturvallisuuden näkökulmasta.

Kriisitoimenpiteet ja tilanteen vakiinnuttamiseen tähtäävät toimenpiteet

Uusien asiakkaiden yksikköä on palvelutarpeen arviointityössä tuettu muiden lasten ja perheiden palvelujen yksiköjen työntekijöiden ylityöpanoksella. Marraskuusta 2017 tammikuuhun 2018 kahdeksan yksikön ulkopuolista työntekijää teki arviointeja ilta- ja lauantaityönä ja helmi-maaliskuussa 14 työntekijää oli ilta- ja lauantaityössä. Myös kaksi perhepalvelujen koordinaattoria on auttanut omien töidensä ohella uusien asiakkaiden yksikköä. Lisäksi marras-maaliskuun aikana on käytetty virassa olevien sosiaalityöntekijöiden työpareina yksityiseltä yritykseltä ostettua sosiaalityön resurssia sekä Seure Henkilöstöpalvelujen vuokratyövoimaa maaliskoukokuussa. Sosiaalityön tueksi on niin ikään palkattu määräaikainen sihteeri ja rekrytointia tehostettu muun muassa hyödyntämällä sosiaalista mediaa.

Kehittämistoimenpiteet:

- henkilöstöetuksiin ja kannustavaan palkkaukseen liittyvä kokonaisuus
- tuki asunnon löytämiseen ja muuttoon
- systeemisen sosiaalityön mallin käyttöönotto (lisäresurssilla)
- ennaltaehkäisevän ja sosiaalihuoltolain mukaisten palvelujen kehittämisen jatkaminen
- perustettu yhdeksän määräaikaista erityissosiaaliohjaajan vakanssia sosiaalityön tueksi

- ennakoivan rekrytinnin toimenpiteinä yliopistoyhteistyö, kesätyöntekijät, harjoittelijat, rekry- ja messutilaisuuksiin osallistuminen, rekrytointisivusto
- opintojen edistäminen ja tukeminen (palkallinen opintovapaa 3 kk)
- täydennys- ja perehdytyskoulutuksen parantaminen, työyhteisöjen sisäinen vertaismentorointi
- koulutusohjelmalla, työhyvinvointia tukevalla toimenpideohjelmalla ja hyvällä esimiestyöllä tuetaan sosiaalityöntekijöiden jaksamista, ammatillista kehittymistä ja työhön sitoutumista
- hyödynnetään ulkopuolista asiantuntemusta kehitettäessä lastensuojelun prosesseja asiakaslähtöisemmiksi ja työntekijöiden työhyvinvointia tukeviksi
- henkilöstö otetaan mukaan kaikkeen kehittämistyöhön

Yhteenvedona arviointikäynnillä todettiin, että Vantaan sosiaali- ja terveystoimi pyrkii edelleen sosiaali- ja terveystalouden tukemana Uusien asiakkaiden yksikön ruuhkautuneen työtilanteen korjaamiseen jonon purkamisella, työntekijöiden paniikkimielialan rauhoittamisella ja työn tekemisen tapojen tarkastelulla. Sosiaalityöntekijöitä rekrytoidaan jatkuvasti ja asiakasprosesseja kehitetään henkilökunnan ja eri yksiköiden välillä. Lautakunta seuraa säännöllisesti kehittämistoimenpiteiden toteutumista seuraavilla mittareilla: ilmoitusten määrä, määräajoissa pysyminen, vakanssien täyttöaste, asiakasmäärä/vastuusosiaalityöntekijä, lastensuojeluasiakkaiden määrä ja sosiaalihuoltolain mukaisten palvelujen käyttö.

Työntekijöiden tapaaminen

Aluehallintoviraston edustajat keskustelivat käynnin yhteydessä neljän työntekijän kanssa. Keskusteluissa ilmeni huoli asiakkaiden oikeuksien toteutumisesta puutteellisten arviointien ja kirjausten vuoksi. Asiakaspuhelujen myötä on tullut esiin muun muassa tapauksia, ettei useita viikkoja vanhojen lastensuojeluilmoitusten johdosta ole otettu vanhempaan yhteyttä tai että asiakastietojärjestelmässä ei näy vastuusosiaalityöntekijää asiakkaan tiedustellessa asiansa käsittelystä.

Vantaan sosiaali- ja terveystalouden lausunto 17.5.2018

Vantaan kaupungin sosiaali- ja terveystalouden lausunto kanteluun 14.3.2018 on saapunut aluehallintovirastolle 17.5.2018. Selvityksestä ilmenee, että alkuvuonna 2018 Uusien asiakkaiden yksikön 11 sosiaalityöntekijöiden vakansseista (yksi muutettu tilapäisesti sosiaaliohjaajan vakanssiksi) keskimäärin puolet oli täytettyinä. Vain kolmella sosiaalityöntekijällä oli alkuvuonna sosiaalityöntekijän pätevyys. Sosiaaliohjaajien 9 vakanssista yksi oli rekrytoinnissa, muut täytettyinä.

Lastensuojeluilmoitukset käsiteltiin seitsemän arkipäivän määräajassa vuoden 2018 tammikuussa 99 %:sti, helmikuussa 98 %:sti ja maalikuussa 97 %:sti. Lastensuojelutarpeen arviointeja valmistui kolmen kuukauden määräajassa tammikuussa 82 %, helmikuussa 96 % ja maalikuussa 83 %.

Tilanteen korjaamiseksi on ryhdytty toimenpiteisiin, joita on kuvattu avin 6.4.2018 tekemän ohjaus- ja arviointikäynnin muistion yhteydessä. Toukokuun 2018 alussa oli saatu rekrytoitua yksi lähiesimies ja toisen rekrytointi oli käynnissä. Tämän oletetaan helpottavan myös sosiaalityöntekijöiden rekrytointia. Esimiehille tarjotaan esimieskoulutuksen lisäksi mentorointitukea. Kaikille työntekijöille järjestetään työnohjausta

Vantaan sosiaali- ja terveyslautakunnan lausunto 26.11.2018 kanteluun 26.9.2018

Vantaan sosiaali- ja terveyslautakunnan lausunnon on antanut perhepalvelujohtaja Anna Cantell-Forsbom, lausuntoon on pyydetty selvitykset aikuisten ja perheiden sosiaalipalvelujen palvelupäällikön sijaiselta Assi Sihvoselta, uusien asiakkaiden yksikön esimieheltä Teemu Liimatalta sekä johtavilta sosiaalityöntekijöiltä Elina Nordqvist ja Emilia Hokkanen.

Sosiaalityöntekijöiden sijaisten rekrytointi, koulutus ja kokemustausta

Sosiaalityöntekijöiden rekrytointi noudattaa selvityksen mukaan Vantaan kaupungin yleisiä ohjeita ja lakisääteisiä kelpoisuusvaatimuksia. Vantaan rekrytointiohjeen mukaan toistaiseksi voimassa olevat toimet ja virat laitetaan julkiseen hakuun, samoin yli vuoden kestävät sijaisuudet. Alle vuoden kestävä sijaisuus voidaan täyttää sisäisellä haulla. Käytäntönä on ollut, että virassa olevien sosiaaliohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden lyhytaikaisetkin sijaisuudet pyritään laittamaan avoimeen hakuun rekrytoinnin helpottamiseksi. Vantaan sosiaalihuollossa noudatetaan sijaisten rekrytoinnissa Valviran 11/2017 antamaa tiedotetta, joka koskee sosiaalihuollon tehtävissä toimimista. Lisäksi Vantaalla noudatetaan selvityksen mukaan erityistä huolellisuutta sen suhteen, että sosiaalityöntekijän sijaisuuksiin palkataan ainoastaan sijaispätevyyden omaavia työntekijöitä, mikäli sijaisuuteen ei saada palkattua laillistettua sosiaalityöntekijää.

Aikuisten ja perheiden sosiaalipalvelujen uusien asiakkaiden lapsiperheiden tiimissä on vs. palvelupäällikkö Sihvosen selvityksen mukaan 12 sosiaalityöntekijän ja kahdeksan sosiaaliohjaajan vakanssia. Neljä on täytetty kelpoisuuden omaavilla sosiaalityöntekijöillä ja kahdeksan sijaispätevillä määräaikaisilla työntekijöillä. Nopean toiminnan alatiimissä työskentelee yksi kelpoisuuden omaava sosiaalityöntekijä ja kolme sosiaaliohjaajaa. Sosiaaliohjaajan ja sosiaalityöntekijän tehtäväkuvat ovat selvityksen liitteinä.

Sosiaalityöntekijän ohjaus- ja valvontavastuu

Sosiaalityöntekijöiden sijaispätevyyden omaavalle sijaiselle nimetään ohjauksesta ja lähiperehdytyksestä vastaava yksikön työntekijä. Varsinaisesta perehdytyksestä vastaa yksikön johtava sosiaalityöntekijä. Lisäksi yksikön esimies on voinut antaa ohjausta ja valvontaa sijaisina toimiville sosiaalityöntekijöille. Yksikön lähiesimiehet ovat katsoneet, että kokeneet sosiaaliohjaajat voivat kertoa Vantaan

työkäytännöistä uusille työntekijöille työskennellessään heidän työpareinaan ilman, että kyseessä olisi kuitenkaan kantelijan esittämä sosiaaliohjaajien työnjohdollinen asema.

Lastensuojelulain 27 §:n soveltaminen ja sosiaaliohjaajan työtehtävät uusien asiakkaiden yksikössä

Lausunnon mukaan lastensuojeluilmoitukset, sosiaalihuoltolain mukaiset ilmoitukset sekä ennakolliset lastensuojeluilmoitukset otetaan ensin vastaan lastensuojelun tulosityksikössä virka-aikaisessa päivystyksessä ja virka-ajan ulkopuolella sosiaali- ja kriisipäivystyksessä. Kiireelliset toimenpiteet tehdään viivytyksettä. Päivystyksestä ilmoitus siirretään suoraan lastensuojeluyksikköön, mikäli lapsella on jo lastensuojelun asiakkuus, lastensuojelutarve on ilmeinen tai mikäli lapsi on jouduttu sijoittamaan kiireellisesti. Tällaisissa tapauksissa lastensuojeluasiakkuus alkaa ilmoituksen saapumisesta.

Muissa kuin edellä kuvatuissa tapauksissa ilmoitus siirretään aikuisten ja perheiden sosiaalipalvelujen tulosityksikköön, aikuisten ja perheiden uusien asiakkaiden lapsiperheisiin palvelutarpeen arvioon, jonka aikana lapsi ja perhe ovat sosiaalihuoltolain mukaisten palvelujen asiakkuudessa. Aikuisten ja perheiden uusien asiakkaiden yksikössä saapunut lastensuojeluilmoitus ohjautuu ensin nopean toiminnan alatiimiin, jossa arvioidaan ilmoituksen perusteella palvelutarpeen kiireellisyys ja tehdään ensivaiheen palvelutarpeen arvio. Nopean toiminnan tiimin sosiaalityöntekijä päättää palvelutarpeen aloittamisesta aikuisten ja perheiden yksikössä. Hän tekee myös arvion siitä, onko kyseessä sosiaalihuoltolain mukainen erityisen tuen tarpeessa oleva lapsi, arviointia tukee tar-vittaessa yksikön johtava sosiaalityöntekijä.

Vs. palvelupäällikkö Sihvosen antaman selvityksen mukaan joissakin tilanteissa, kuten alaikäisen näpistyksen kyseessä ollessa eikä muita ilmoituksia ole tullut, palvelutarvetta ei lähdetä selvittämään. Yksikön alkuarviointitiimi käsittelee siis osan ilmoituksista itse, yhdessä perheen ja lapsen kanssa, mikäli katsotaan, että asia ei vaadi laajempaa palvelutarpeen arviointia.

Mikäli asia ei pääty nopean toiminnan tiimin arvioon, se ohjataan uusien asiakkaiden lapsiperheiden tiimin sosiaalihuoltolain mukaiseen palvelutarpeen arvioon. Kantelija tuo esille, että yksikön esimies Teemu Liimatta on ohjeistanut tekemään ensin palvelutarpeen arvioinnin, jonka aikana lapsi ei ole lastensuojelun asiakkuudessa. Mikäli nopean toiminnan tiimin tai myöhemmän arvion perusteella lapsi on erityistä tukea tarvitseva lapsi, palvelutarpeen arvioinnin tekee sosiaalityöntekijä työparinaan sosiaaliohjaaja. Palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä arvioidaan myös lastensuojelullinen tarve ja mahdollisten kiireellisten toimenpiteiden tarve. Mikäli kyseessä ei ole erityistä tukea tarvitseva lapsi, sosiaaliohjaaja vetää itsenäisesti omien asiakkaidensa palvelutarpeen arvioinnin prosessia.

Lastensuojelulain 27 §:n soveltamisen osalta voidaan todeta, että mikäli palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä päädytään lapsen kiireellisen sijoitukseen, asiakkuus siirtyy lastensuojelun asiakkuuteen. Myös mikäli palvelutarpeen arvioinnin aikana ilmenee ilmeinen lastensuojelun tarve, asiakkuus siirtyy lastensuojeluun. Muissa tilanteissa perheelle tarjotaan

sosiaalihuoltolain mukaisia palveluja. Palvelutarpeen arvioinnissa pyritään moniammatillisuuteen työntekijöiden parityöskentelyssä yli yksikkörajojen.

Kantelija on kiinnittänyt huomiota siihen, että lastensuojeluasiakkuuden määrittyessä vasta palvelutarpeen arvioinnin jälkeen, jää ilmoituksen kohteena oleva lapsi ilman oikeutta lastensuojelulain mukaiseen taloudelliseen tukeen ilmoituksen saapumisen ajankohdasta lukien. Selvityksessä todetaan, että mikäli perheellä on taloudellisen tuen tarve erityisiin menoihin, sosiaalityön yksikössä kartoitetaan ensin perheen kanssa, onko tuki mahdollista hakea Kelan perustoimeentulotukena. Jos on tarvetta täydentävään toimeentulotukeen, kehoitetaan perhettä ensin hakemaan Kelasta perustoimeentulotuen päätös ja hakemaan täydentävää toimeentulotukea Vantaan sosiaalitoimen keskitetystä täydentävän toimeentulotuen yksiköstä. Lapsen tai perheen omatyöntekijä voi ohjeistaa täydentävän toimeentulotuen yksikköä myöntämään tukea myös erityisperusteisesti.

Sosiaalityön yksiköissä voidaan perheen tilapäisesti kriisiytyneeseen tilanteeseen myöntää suunnitelmaan perustuen ehkäisevää toimeentulotukea. Selvityksessä todetaan, että Vantaan johdolta ei ole missään vaiheessa tullut ohjeistusta, että täydentävää/ehkäisevää toimeentulotuen myöntämistä tulisi rajoittaa. Liimatan, Nordqvistin ja Hokkasen näkemyksen mukaan perustellusti ja suunnitellusti myönnetty ennaltaehkäisevä toimeentulotuki on useissa tilanteissa merkittävä sosiaalityön väline perheen auttamisessa. Uusien sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien kohdalla johtavat sosiaalityöntekijät linjaavat taloudellisiin asioihin myönnettävän toimeentulotuen myöntämistä osana työntekijöiden perehdytystä.

Ammattivelvollisuuksien noudattamisen turvaaminen

Sosiaalihuollon ammattihenkilölaista annetun lain 4 §:n mukaisten ammattivelvollisuuksien noudattamisen turvaamista on kuvattu päivitettyssä omavalvontasuunnitelmassa. Uusille työntekijöille laaditaan perehdytysuunnitelma, joka käydään läpi uuden työntekijän ja lähiesimiehen kanssa. Ammattiosaamisen ylläpitämisen ja kehittämisen osalta niin uusille kuin jo kauemmin yksikössä töissä olleille on vuoden 2018 aikana tarjottu laajahko koulutus yhteistyössä Metropolian kanssa. Se on sisältänyt sekä sosiaalihuolto-, että lastensuojelulain mukaisia teemoja. Koulutusta ovat antaneet sosiaalityön eri ammattilaiset, kaupungin omat lakimiehet ja ulkopuoliset asiantuntijat.

Vantaan sosiaali- ja terveystalokunnan lausunto 28.10.2019 aluehallintoviraston selvityspyyntöön 24.9.2019

Lausunnossa todetaan, että perhepalveluissa on aloitettu välittömät toimenpiteet henkilöstötilanteen korjaamiseksi. Vantaan sosiaali- ja terveystalokunta on hyväksynyt 16.9.2019 seitsemän kohdan toimenpiteet perhepalveluiden kehittämiseksi. Ensisijaisena tavoitteena on perhepalvelujen organisaation ja asiakkuusprosessin kehittäminen ja uudistaminen THL:n palveluluokitusten mukaiseksi. Tavoitteena on toteuttaa ulkopuolinen selvitys toimenpide-ehdotuksineen asiakkuusprosessin kulusta ja johtamisrakenteen muutoksesta

tukemaan paremmin asiakastyötä. Toiminnan uudistamista ohjaamaan nimetään ohjausryhmä ja kehittämistyöhön on palkattu määräaikainen projektipäällikkö.

Vantaan perhepalveluissa pyritään vahvistamaan henkilöstön roolia ja lisäämään vaikuttamismahdollisuuksia. Henkilökuntaa tiedotetaan joka viikko ajankohtaisista asioista videotervehdyksellä, uutiskirjeellä tai sähköpostilla. Johto on myös luvannut jalkautua eri yksiköihin tarkastelemaan toimintaa käytännön työn tasolla. Esimiehille on tarjottu LEAN-kehittämistyöskentelyä. Koulutus on parhaillaan menossa kaikille perhepalvelujen esimiehille ja he tekevät kehittämistyötä osana omaa koulutustaan.

Perhepalvelujen henkilöstölle on suunnattu sähköinen kysely, jossa heillä on mahdollisuus kertoa mielipiteensä ja antaa ehdotuksensa perhepalvelujen kehittämissuunnista. Kyselyn tulokset on käsitelty sosiaali- ja terveystalokunnassa 4.11.2019. Työhyvinvoinnin edistämiseen tullaan myös kiinnittämään erityistä huomiota ja siihen liittyen on linjattu, että jatkossa lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä tulee olemaan enintään 35 asiakasta valmistautuen näin ennakoivasti tulevaan lainsäädäntöön.

Rekrytoinnin edistämiseksi on suunnitteilla rekrytointikampanja, johon pyritään saamaan myös ulkopuolista viestinnän osaamista. Vantaan lastensuojelussa on nostettu sosiaalityöntekijöiden palkkaa 1.10.2019 alkaen niin, että taso vastaa naapurikuntien tasoa.

Henkilöstötilanne

Lausunnossa kuvataan henkilöstötilanne seuraavasti:

Uusien asiakkaiden yksikkö; sekä aikuisten tiimin että lapsiperheiden tiimin henkilöstötilanne on melko vakaalla pohjalla. Aikuisten tiimissä on viisi sosiaalityöntekijää ja kaksi erityissosiaaliohjaajaa sekä viisi sosiaaliohjaajaa, johtava sosiaalityöntekijä ja vastaava ohjaaja. Selvityksen antohetkellä aikuisten tiimissä on 20-24 asiakasta sosiaalityöntekijää kohti, erityissosiaaliohjaajilla on 23-27 asiakasta ja sosiaaliohjaajilla 12-17 asiakasta. Tiimin työtä on rajattu ja asiakasmääriä pienennetty. Asiakkaita oli jonossa 80 työikäistä odottamassa pääsyä aikuisten tiimin sosiaaliohjaajille sosiaalihuoltolain mukaiseen palvelutarpeen arviointiin, jono pyritään purkamaan mahdollisimman pian.

Uusien asiakkaiden yksikön lapsiperheiden tiimissä on 12 sosiaalityöntekijää, kahdeksan sosiaaliohjaajaa ja kaksi johtavaa sosiaalityöntekijää. Yksi sosiaalityöntekijän virka on ilman työntekijää. Lapsiperheiden tiimin asiakasmäärät ovat 30-43 asiakasta sosiaalityöntekijää kohden, sosiaaliohjaajilla on 6-11 asiakasta. Lastensuojelulain mukaista palvelutarpeen arviointia odottaa yli 140 lasta, kehittämistoimenpiteiden avulla on tarkoitus purkaa yksikköön kertynyt jono. Arviointityöhön on saatu apua muista Vantaan lastensuojeluyksiköistä lisä- ja ylitöinä. Myös ostettua sosiaalityön panosta on käytetty työpareina kahden sosiaalityöntekijän verran elokuusta 2019 lukien. He ovat olleet työparina yhdelle määräaikaisena työskentelevälle sosiaalityöntekijälle.

Tilanteen vakiinnuttamiseen pyritään lisäämällä vakansseja ja käyttämällä sijaisia. Yksikön esimiehen tavoitteena on tukea työntekijöitä ja lähiesimiehiä työssä ja työn muutoksissa. Lapsiperheiden tiimin osalta yhteistyötä lastensuojelun kanssa on pyritty kehittämään ja se onkin muuttunut esimiehen havaintojen mukaan paremmaksi.

Sijaishuolto; sijaishuollossa henkilöstövajausta on laitoshoidon tiimissä. Laitoshoidon tiimissä on kahdeksan työntekijän työt jaettu viroissa edelleen oleville sosiaalityöntekijöille sekä neljälle sijaishuollon esimiehelle. Kahdella kokoaikaista työaikaa tekevällä sosiaalityöntekijällä on toisella 45 ja toisella 35 asiakasta. 50 %:sta työaikaa tekevällä sosiaalityöntekijällä on 30 asiakasta. Laitoshoidon yksikössä on yksi opiskelija sosiaalityöntekijän sijaisena ilman omia vastuuasiakkaita. Lisäksi kolmelle johtavalle sosiaalityöntekijälle ja sosiaalityön esimiehelle on jaettu 143 asiakasta. Laitoshoidossa on yksi avoin sosiaalityöntekijän virka ja kaksi erityissosiaalihoajaan virkaa. Kaksi sosiaalityöntekijän virkaa on siis muutettu määräaikaaisesti erityissosiaalihoajaan viroiksi, koska sosiaalityöntekijän virkoihin ei ole ollut hakijoita.

Vantaan lastensuojelun perhehoidossa työskentelee 10 lasten asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää ja heillä on 37,5 asiakasta sosiaalityöntekijää kohti. Auki on 1,5 sosiaalityöntekijän virkaa.

Sijaishuollossa olevien lasten oikeusturva ja sijaishuollon valvonta

Laitoshoidon tiimissä 253 lapsen osalta työt on jaettu 2,5 työntekijän ja neljän esimiehen kesken. Asiakasvastuuta on pyritty selkiyttämään nopean asiakassegmentoinnin avulla, siinä kiireellisin työ voidaan poikkeustilanteissa priorisoida. Sijaishuollon esimiehen Päivi Sihvon mukaan esimiehet ovat pystyneet hoitamaan kiireelliset asiat ja päätökset sekä hoitaneet osan jo sovituista lasten asiakassuunnitelmaneuvoittelusta. He ovat ottaneet vastaan myös sijaishuoltoon tulevat uudet asiakkaat. Selvityksessä todetaan, että tässä tilanteessa ei ole pystytty kuitenkaan toteuttamaan laadukasta asiakaskohtaista asiakastyötä, valvontaa eikä lapsen henkilökohtaisia tapaamisia.

Vantaan perhepalveluiden tulosalueella sijaishuollon henkilöstötilanteeseen ja lasten tarpeen mukaisen sijaishuollon toteutumisen seurannan ja valvonnan epäkohtiin on suhtauduttu vakavasti. Välittömänä toimenpiteenä asian ratkaisemiseksi voidaan pitää perhepalveluiden johtajan esitystä sosiaali- ja terveystalokunnalle kymmenestä uudesta sosiaalityöntekijän vakanssista Vantaan lastensuojeluun. Esitys tehtiin 4.11.2019. Koska aiemmin avoinna olleisiin virkoihin on ollut vähän hakijoita tavoitteena on tehdä iso rekrytointi-, tiedotus- ja perehdytyskampanja.

Sijaishuollon asiakastyötä on parhaan mukaan pyritty tukemaan niin, että asiakkaiden oikeusturva ei vaarannu. Sijaishuollon juridista tukea on tehostettu siten, että asiantuntijapalveluista jalkautuu lakimies kerran viikossa sijaishuollon tiloihin konsultaatiomahdollisuuden tarjoamiseksi vaativissa asiakasasioissa.

Vantaan lastensuojeluun on perustettu uusi valvonta- ja laatutiimi, jossa työskentelee laatuasiantuntija, valvonnan sosiaalityöntekijä ja erityissosiaaliohjaaja. Valvontatiimi ottaa tehtäväkseen vastata epäkohtailmoituksiin nopeasti ja huolehtii Vantaan osuudesta puitesopimusvalvonnassa. Tiimi toteuttaa myös ehkäisevää valvontatyötä. Ainakin vuoden 2019 loppuun saakka tiimi tukee myös sijaishuollon toimintaa ja sosiaalityön prosesseja.

Apotti-asiakastietojärjestelmän toiminnan puutteellisuudet

Vantaan perhepalvelujen tiedossa on, että Apotin raportointipöytäkirjassa ja tietojen tallentamisessa on ollut ongelmia. Ongelmat liittyvät ylimenovaiheeseen, kun vanhoja tietoja konvertoidaan uuteen tietojärjestelmään ja niiden raportoinnista eteenpäin. Raportointipöytäkirjan puutteet on tunnistettu ja asia korjataan mahdollisimman pian. Perhepalvelujen osalta voidaan todeta, etteivät Apottijärjestelmän toiminnan puutteet ole johtaneet lastensuojelupalvelujen saatavuuden viivästymiseen. Uuden asiakastietojärjestelmän opettelu on kuitenkin vienyt aikaa asiakastyöltä. Aluksi kirjauksia on saatettu tehdä väärin kenttiin, josta on aiheutunut tiedonkulun ongelmia, nämä ongelmat on kuitenkin saatu ohjeistamalla poistumaan. Apottijärjestelmää kehitetään edelleen ja työntekijöille tarjotaan järjestelmän käyttöön liittyviä koulutuksia sekä tarvittaessa lähitukea.

Perhepalveluiden ehdotukset tulosalueen yhteisiksi kehittämistoimenpiteiksi /soteltk 16.9.2019

1. perhepalveluiden organisaation ja asiakkuusprosessin kehittäminen
2. henkilöstön roolin ja vaikuttamismahdollisuuksien vahvistaminen
3. toiminnan uudistamista ohjaamaan nimetään työryhmä
4. rekrytoinnin tehostaminen
5. johtamisjärjestelmän kehittäminen
6. LEAN-kehittämistyöskentely esimiehille
7. työhyvinvoinnin kehittäminen

Lisäselvitykset

Aluehallintovirasto sai 18.11.2019 sähköpostitse tilannetietoa Vantaan perhepalvelujen johtaja Anna Cantell-Forsbomilta. Tilanne on muuttunut 28.10.2019 annetun selvityksen jälkeen siten, että sijaishuoltoon oli saatu rekrytoitua sosiaalityöntekijöitä kuten myös virka-aikaiseen päivystykseen. Osa rekrytoinneista tulee kuitenkin sisäisesti lastensuojelun avopalveluista, johon puolestaan tulee henkilöstövajausta. Erityisen haastava rekrytointitilanne on Länsi-Vantaan yksikössä. Johtavat sosiaalityöntekijät, erityissosiaaliohjaajat ja sosiaaliohjaajat jakavat työpanostaan 160 asiakkaalle, jotka olivat jäämässä ilman vastuusosiaalityöntekijää.

Rekrytointia jatketaan koko ajan ja iso rekrytointikampanja tiivistyy sosiaali- ja terveystieteiden 9.12.2019 kokouksen jälkeen. Tällöin perustetaan 10 uutta sosiaalityöntekijän vakanssia heti rekrytoitavaksi ja 20 uutta vakanssia 1.1.2020 lukien (psykologeja, sosiaalityöntekijöitä ja sosiaaliohjaajia).

ALUEHALLINTOVIRASTON RATKAISU JA PERUSTELUT

Ratkaisu

Aluehallintovirasto antaa Vantaan sosiaali- ja terveyslautakunnalle huomautuksen riittävien toimenpiteiden viivästyttämisestä lastensuojelulain 11 §:n noudattamisessa siltä osin kuin laki edellyttää lastensuojelun järjestämistä laadultaan sellaisena, että se takaa lastensuojelun tarpeessa oleville lapsille ja nuorille sekä heidän perheilleen heidän tarvitsemansa avun ja tuen.

Aluehallintovirasto pitää Vantaa lastensuojelun henkilökuntatilannetta erittäin vakavana ja epävakavana ja kehottaa sosiaali- ja terveyslautakuntaa varmistamaan, että kaavailut toimenpiteet vakauttavat tilanteen. Lautakunnan on tarvittaessa ryhdyttävä uusiin toimenpiteisiin tilanteen vakiinnuttamiseksi sekä asiakkaiden palveluiden saannin turvaamiseksi lain edellyttämällä tavalla.

Aluehallintovirasto kiinnittää Vantaan perhepalvelujen huomiota sosiaalihuollon ammattihenkilölain 12 §:n edellyttämään sijaispätevyydellä toimivan sosiaalityöntekijän johdon ja valvonnan järjestämiseen laillistetun sosiaalityöntekijän toimesta.

Muilta osin valvonta ei anna aiheutta toimenpiteisiin.

Perustelut

Perustuslain (11.6.1999/731) 19 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä. Saman lain 6 §:n 3 momentin mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.

Lastensuojelulain 11 §:n mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että ehkäisevä lastensuojelu sekä lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaiseksi kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua on järjestettävä tarvittavassa laajuudessa niinä vuorokauden aikoina, joina sitä tarvitaan. Lastensuojelun on oltava laadultaan sellaista, että se takaa lastensuojelun tarpeessa oleville lapsille ja nuorille sekä heidän perheilleen heidän tarvitsemansa avun ja tuen.

Lain 12 §:n mukaan kunnan tai useamman kunnan yhdessä on laadittava lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ja lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi kunnan tai kuntien toimintaa koskeva suunnitelma, joka hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa. Suunnitelma on tarkistettava vähintään neljän vuoden välein, ja se on huomioitava kunnan talousarviota ja suunnitelmaa laadittaessa.

Suunnitelman tulee sisältää suunnittelukaudelta tiedot lasten ja nuorten kasvuoloista ja hyvinvoinnin tilasta, lasten ja nuorten hyvinvointia edistävästä sekä ongelmia ehkäisevistä toimista ja palveluista, lastensuojelun tarpeesta kunnassa, lastensuojeluun varattavista voimavaroista, lastensuojelulain mukaisten tehtävien hoitamiseksi

käytettävissä olevasta lastensuojelun palvelujärjestelmästä, yhteistyön järjestämisestä eri viranomaisten sekä lapsille ja nuorille palveluja tuottavien yhteisöjen ja laitosten välillä sekä suunnitelman toteuttamisesta ja seurannasta.

Lastensuojelulain 13 b §:n mukaan lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle on nimettävä hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä, jonka tulee olla sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (817/2015) tarkoitettu sosiaalihuollon ammattihenkilö.

Lastensuojelulain 26 §:n mukaan lastensuojeluasian vireille tulon jälkeen sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän on arvioitava välittömästi lapsen mahdollinen kiireellinen lastensuojelun tarve. Lisäksi on tehtävä sosiaalihuoltolain 36 §:n mukainen palvelutarpeen arviointi, jollei arvioinnin tekeminen ole ilmeisen tarpeetonta. Palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä selvitetään lastensuojelun tarve, ellei asia ole selvästi luonteeltaan sellainen, ettei lastensuojelun tukitoimia tarvita. Arvion lastensuojelulain mukaisten palvelujen ja tukitoimien tarpeesta tekee sosiaalityöntekijä. Sosiaalityöntekijä arvioi lapsen kasvuolosuhteita sekä huoltajien tai muiden lapsen kasvatuksesta ja huolenpidosta vastaavien henkilöiden mahdollisuuksia huolehtia lapsen hoidosta ja kasvatuksesta. Arviointi tehdään kyseessä olevan tapauksen olosuhteiden edellyttämässä laajuudessa. Arvioinnin tekemiseksi sosiaalityöntekijä voi tarvittaessa olla yhteydessä lapselle läheisiin henkilöihin sekä eri yhteistyötahoihin ja asiantuntijoihin siten kuin sosiaalihuoltolain 41 §:ssä säädetään. Palvelutarpeen arvioinnin tekemisessä on noudatettava, mitä sosiaalihuoltolain 36 §:ssä säädetään. Arvio on aloitettava viipymättä ja saatettava loppuun ilman aiheutonta viivytystä. Arvio on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä asian vireille tulosta ja sen on valmistuttava viimeistään kolmen kuukauden kuluessa vireille tulosta.

Vantaan kaupungin sosiaali- ja terveyslautakunnan 17.5.2018 antaman selvityksen sekä aluehallintoviraston ohjaus- ja arviointikäynnillä saatujen tietojen mukaan 1.8.2017 perustetun Uusien asiakkaiden palvelut-yksikön sosiaalityöntekijävaje (useita irtisanoutumisia) ja pitkän lastensuojelukokemuksen omaavan esimiehen siirtyminen toiseen kuntaan ovat aiheuttaneet kriisin sosiaalihuoltolain 36 §:n mukaisessa palvelutarpeen arvioinnissa ja sen yhteydessä tehtävässä lastensuojelutarpeen arviointityössä. Yksikön sosiaalityöntekijävakansseista keskimäärin puolet on ollut täytettynä alkuvuonna 2018 ja vain kolmella oli sosiaalityöntekijän pätevyys.

Henkilöstötilanne on johtanut siihen, että palvelutarpeen arviointien valmistumisessa on runsaasti viiveitä, esimerkiksi maaliskuussa 2018 vain 83 % valmistui kolmen kuukauden määräajassa. Kiireelliset lastensuojeluilmoitukset on käsitelty joko virka-aikaisessa sosiaalipäivystyksessä tai sosiaali- ja kriisipäivystyksessä. Kriisitoimenpiteinä uusien asiakkaiden yksikköä on tuettu muiden lasten ja perheiden palvelujen työntekijöiden ylityöpanoksella ja ostopalveluin hankitulla sosiaalityön työparityöllä. Rekrytointien tehostamiseksi ja asiakasprosessien kehittämiseksi aloitettiin usean kohdan kehittämistoimenpideohjelma. Ohjaus- ja arviointikäynnin yhteydessä käytyjen työntekijäkeskustelujen mukaan joidenkin lasten oikeudet eivät toteutuneet puutteellisten arviointien ja kirjausten vuoksi. Käynnillä

saadun tiedon mukaan perhepalvelut oli tuolloin esittämässä 10 sosiaalityöntekijän palkkaamista sosiaalihuoltolain mukaisten palvelujen turvaamiseen.

Aluehallintovirasto on antanut Vantaan kaupungin sosiaali- ja terveyslautakunnalle huomautuksen 31.12.2018 lastensuojelulaissa asetettujen määräaikojen noudattamisen laiminlyönnistä.

Lastensuojelulain 27 §:n ja sosiaalihuollon ammattihenkilölain soveltaminen

Lain 27 §:n mukaan lastensuojelun asiakkuus alkaa, kun sosiaalityöntekijä toteaa palvelutarpeen arvioinnin perusteella, että:

- 1) lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä; taikka
- 2) lapsi käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään ja kehitystään; ja
- 3) lapsi tarvitsee lastensuojelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia.

Lastensuojelun asiakkuus alkaa myös silloin, kun lastensuojeluasian vireille tulon johdosta ryhdytään kiireellisiin toimiin lapsen terveyden ja kehityksen turvaamiseksi tai kun lapselle tai hänen perheelleen muutoin annetaan tässä laissa tarkoitettuja palveluja tai muuta tukea ennen palvelutarpeen arvioinnin valmistumista.

Sosiaalityöntekijän on tehtävä lastensuojelun asiakkuuden alkamisesta merkintä lasta kokeviin lastensuojeluasiakirjoihin sekä ilmoitettava siitä välittömästi huoltajalle ja lapselle ottaen huomioon kuitenkin, mitä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 11 §:ssä säädetään.

Sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 4 §:n mukaan sosiaalihuollon ammattihenkilön ammatillisen toiminnan päämääränä on sosiaalisen toimintakyvyn, yhdenvertaisuuden, ja osallisuuden edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen ja hyvinvoinnin lisääminen.

Sosiaalihuollon ammattihenkilön velvollisuutena on noudattaa ammattitoiminnassaan, mitä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista sekä asiakastietojen käsittelystä säädetään.

Sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 12 §:n mukaan sosiaalityöntekijän ammatissa voi toimia tilapäisesti enintään vuoden ajan sosiaalityöntekijän ammattiin opiskeleva henkilö, joka on suorittanut hyväksytysti sosiaalityön aineopinnot ja käytännön harjoittelun. Opiskelija toimii ammattiin valmistuneen sosiaalityöntekijän johdon ja valvonnan alaisena.

Vantaan sosiaali- ja terveyslautakunnan 26.11.2018 antamassa lausunnossa koskien irtisanoutuneen sosiaalityöntekijän kantelua, todetaan rekrytoinnin noudattavan Vantaan kaupungin yleisiä ohjeita ja lakisääteisiä kelpoisuusvaatimuksia. Sosiaalityöntekijöiden sijaistamiskelpoisuudessa noudatetaan lausunnon mukaan Valviran 11/2017 antamaa tiedotetta. Sijaispätevyyden omaavalle nimetään ohjauksesta ja lähiperehdytyksestä vastaava työntekijä. Ohjaus- ja valvontatehtävää on jaettu myös yksikön johtavalle sosiaalityöntekijälle ja esimiehelle.

Aluehallintovirasto toteaa, että lausunnosta ei käy ilmi, onko ohjauksesta ja perehdytyksestä vastaava työntekijä sosiaalihuollon ammattihenkilölaissa tarkoitettu sosiaalityöntekijä.

Kantelijan mukaan Vantaan uusien asiakkaiden yksikössä ei noudateta lastensuojelulain 27 §:ää muun muassa taloudellisen tuen myöntämisessä. Selvityksen mukaan lastensuojelun asiakkuus alkaa heti ilmoituksen saavuttua mikäli lastensuojelun tarve on ilmeinen tai lapsi on jouduttu sijoittamaan kiireellisesti. Lisäksi ilmoitus, joka koskee jo lastensuojeluasiakkuudessa olevaa, ohjautuu suoraan lastensuojeluyksikköön. Muiden ilmoitusten mukaiset asiakkaat ovat sosiaalihuoltolain mukaisten palvelujen piirissä kunnes palvelutarpeen arvio on valmistunut.

Sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 4 §:n mukaisten velvoitteiden noudattamista tuetaan lausunnon mukaan perehdytysuunnitelmalla ja laajahkoilla koulutuksilla yhteistyössä Metropolian kanssa.

Aluehallintovirasto toteaa, että se ei ole saatujen selvitysten perusteella voinut todeta epäasianmukaisuutta rekrytointikriteereissä eikä lastensuojelulain 27 §:n soveltamisessa. Asiakastietojärjestelmä Apotin käyttöönottovaiheen ongelmiin on aluehallintoviraston käsityksen mukaan puututtu asianmukaisesti.

Aluehallintovirasto kiinnittää kuitenkin Vantaan perhepalvelujen huomiota siihen, että sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annettu laki edellyttää sijaispätevyydellä toimivan sosiaalityöntekijän olevan mainitun lain 7 §:n tarkoittaman laillistetun sosiaalityöntekijä ohjauksessa ja valvonnassa.

Sijaishuolto

Lain 49 §:n mukaan lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai lain 83 §:ssä tarkoitetun väliaikais määräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella.

Lain 52 §:n mukaan lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän sekä lapsen hoidosta ja kasvatuksesta sijaishuollossa vastaavan työntekijän tulee olla yhteistyössä sijaishuoltoon sijoitetun lapsen ja hänen vanhempansa ja huoltajansa sekä sijaishuoltopaikan edustajan kanssa lapsen huollon jatkuvuuden turvaamiseksi.

Lain 53 §:n mukaan lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on huolehdittava siitä, että sijaishuollossa olevalle lapselle selvitetään hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisella tavalla, miksi hänet on otettu huostaan sekä selostettava niitä toimia, joihin hänen asiassaan on ryhdytty tai joihin aiotaan ryhtyä.

Lapselle on järjestettävä asiakassuunnitelmaan tarkemmin kirjattavalla tavalla riittävä mahdollisuus tavata henkilökohtaisesti hänen asioistaan vastaavaa sosiaalityöntekijää tai muuta lastensuojelun työntekijää muiden läsnä olematta ja keskustella häntä itseään ja sijaishuollon toteutumista koskevista asioista.

Lain 79 §:n mukaan lapsen sijoittaneen kunnan tehtävänä on valvoa, että lapsen sijoitus perhehoitoon tai laitoshuoltoon toteutuu tämän lain mukaisesti ja lapsi saa sijoituksen aikana ne tarvitsemansa palvelut ja tukitoimet, jotka sijoituskunnan on 16 b §:n mukaisesti järjestettävä.

Aluehallintoviraston selvityspyyntöön 28.10.2019 saadun lausunnon mukaan Vantaan kaupungin perhepalveluissa on aloitettu välittömät toimenpiteet henkilöstötilanteen korjaamiseksi. Vantaan sosiaali- ja terveyslautakunta on hyväksynyt seitsemän kohdan toimenpiteet 16.9.2019 ensisijaisena tavoitteenaan perhepalvelujen organisaation ja asiakkuusprosessien kehittäminen. Henkilöstön roolia ja vaikuttamismahdollisuuksia pyritään kehittämään ja rekrytointien edistämiseksi suunnitellaan rekrytointikampaja. Lisäksi sosiaalityöntekijöiden palkkaa on nostettu 1.10.2019 alkaen. Henkilöstövajetta oli erityisesti sijaishuollon laitoshoidon tiimissä, josta irtisanoutui useita sosiaalityöntekijöitä. Välittömänä toimenpiteenä on tehty esitys sosiaali- ja terveyslautakunnalle kymmenestä uudesta sosiaalityöntekijästä. Sijaishuollon asiakastyötä on pyritty tukemaan muun muassa juridisen asiantuntija-avun tarjoamisella sosiaalityöhön. Vantaan lastensuojeluun on perustettu myös uusi valvonta- ja laatutiimi, joka vastaa epäkohtailmoituksiin nopeasti ja huolehtii puitesopimusvalvonnasta.

Vantaan perhepalvelujen johtajalta 18.11.2019 saadun tilannetiedon mukaan sijaishuollon laitoshoidossa sosiaalityöntekijätilanne on parantunut. Sen sijaan vajetta on puolestaan lastensuojelun avopalveluissa, jossa 160 asiakasta oli jäämässä ilman vastuusosiaalityöntekijää. Viestin mukaan rekrytointia jatketaan ja rekrytointikampanja tehostuu 9.12.2019 sosiaali- ja terveyslautakunnan perustaessa 10 uutta sosiaalityöntekijän vakanssia heti rekrytoitavaksi ja 20 uutta vakanssia perhepalveluihin 1.1.2020 alkaen.

Aluehallintovirasto pitää erittäin huolestuttavana tilannetta, jossa sijaishuollossa olevien lasten asiakastyötä ei kaikilta osin ole voitu tehdä riittävästi. Sijaishuollon tarkoituksen toteutuminen on voinut vaarantua. Samoin lastensuojelun avopalveluissa suuren määrän lapsia jäädessä tilapäisestikin ilman vastuusosiaalityöntekijää, tarvittavien palvelujen järjestäminen voi viivästyä eikä oikeus tarpeen mukaisiin palveluihin näin ollen välttämättä toteudu.

Aluehallintovirasto toteaa, että vaikka Vantaan sosiaali- ja terveyslautakunta on syksyn 2019 aikana ryhtynyt tarvittaviin toimenpiteisiin ja päättänyt merkittävästä resurssilisäyksestä, olisi näihin toimenpiteisiin tullut ryhtyä aiemmin ottaen huomioon, että sosiaalityöntekijöiden saatavuuden ongelmat ovat Vantaalla jatkuneet jo vuosikausia ja aluehallintovirasto on puuttunut tilanteeseen useilla aiemmilla valvontapäätöksillä.

Aluehallintovirasto antaa Vantaan sosiaali- ja terveyslautakunnalle huomautuksen riittävien toimenpiteiden viivästymisestä lastensuojelulain 11 §:n noudattamisen turvaamisessa. Laki edellyttää lastensuojelun järjestämistä laadultaan sellaisena, että se takaa lastensuojelun tarpeessa oleville lapsille ja nuorille sekä heidän perheilleen heidän tarvitsemansa avun ja tuen.

Aluehallintovirasto pitää lastensuojelun henkilöstötilannetta erittäin vakavana ja epävakana ja kehottaa sosiaali- ja terveyslautakuntaa varmistamaan, että kaavaillut toimenpiteet vakauttavat tilanteen. Lautakunnan on tarvittaessa ryhdyttävä uusiin toimenpiteisiin tilanteen vakiinnuttamiseksi sekä asiakkaiden palveluiden saannin turvaamiseksi lain edellyttämällä tavalla.

Muilta osin valvonta ei anna aiheutta toimenpiteisiin.

SOVELLETUT OIKEUSOHJEET

Perusteluissa mainittujen lisäksi:

Sosiaalihuoltolaki 3 §, 57 §

MUUTOKSENHAKU

Tähän päätökseen ei sosiaalihuoltolain 57 §:n 3 momentin mukaan voi hakea valittamalla muutosta.

LISÄTIETOJEN ANTAJA

Lisätietoja antaa sosiaalihuollon johtava ylitarkastaja Marja-Leena Stenroos, puh. 029501 6206 (30.1.2020 saakka) ja tämän jälkeen sosiaalihuollon johtava ylitarkastaja Sari Husa 029501 6000

Sosiaalihuoltoyksikön päällikkö,
Sosiaalihuollon johtava ylitarkastaja Eija Hynninen-Joensivu

Sosiaalihuollon johtava ylitarkastaja Marja-Leena Stenroos

JAKELU

Vantaan sosiaali- ja terveyslautakunta

SUORITEMAKSU

Päätös on maksuton.

TIEDOKSI

Valvira

Tämä asiakirja ESAVI/4307/2018 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument ESAVI/4307/2018 har godkänts elektroniskt

Ratkaisija Hynninen-Joensivu Eija 23.01.2020 16:37

Esittelijä Stenroos Marja-Leena 23.01.2020 16:34